

Små greb – stor virkning

Evaluering af projektet 'Litteraturvinkler – skarphed og debat i
litteraturformidling'

Odense Bibliotekerne
Middelfart Kultur & Bibliotek
Biblioteket Sønderborg

Formål med projektet

Det nytænkende ved projektet har været at bygge bro mellem forfattere, brugere og bibliotekers opfattelse af en tidssvarende litteraturformidling. Dette skulle ifølge projektbeskrivelsen ske ved:

- At bringe modsatrettede synspunkter i det samme rum til debat og refleksion i form af nyskabende og anderledes litteraturarrangementer med kant.
- At give bud på, hvilke materialer der skal stå på bibliotekerne.
- At udvikle en ny type litteraturarrangement, der taler med brugerne og giver dem et medansvar og ejerskab i forhold til bibliotekets litterære aktiviteter.
- At afprøve om biblioteket kan udvikle sin relation til brugerne ved at engagere og involvere dem i litterære debatter.
- At præsentere det professionelle blik på litteraturen på lige fod med brugerblikket.
- At udvikle en brugerinvolverende model for litteraturformidling.

Mål for projektet

- 1) Projektet skal have afholdt min. 12 aktiviteter eller arrangementer. Det vil sige min. fire pr. by.
- 2) 1 workshop afholdes i hvert centralbiblioteksområde.
- 3) Model udarbejdes for medinddragelse af borgere i materialeformidlingen.

Om evalueringen af projektet

Projektet er evalueret af konsulent Suzette Frovin, som også afholdt projektets to faciliteringsworkshops. Undervejs i projektet har Suzette Frovin deltaget i udvalgte arrangementer og indsamlet erfaringer fra alle afholdte arrangementer. Der er afslutningsvis gennemført et gruppeinterview med alle projektdeltagere. Materialet fra observationer, erfaringsopsamling og interviews danner grundlag for evalueringen.

Metodeafsnit fra projektansøgning

Projektet gennemfører aktiviteter i form af arrangementer og formidling, der aktivt inddrager brugerne i debatter.

Debatterne gennemføres på nettet, i biblioteksrummet og ved debatarrangementer.

I den forbindelse udvikles en brugerinvolverende model for arrangementer og formidling, der bygger på induktive læringsstrategier. Eleven/brugeren er her selv aktiv i formidlingssituationen, og man opfatter viden som et individuelt anliggende i modsætning til mere traditionelle biblioteksarrangementer, hvor en formidler/foredragsholder docerer viden til et passivt publikum.

Model for brugerinddragelse

Projektets brugerinddragende model består af en række rammesættende dogmeregler, der løbende er blevet justeret. Ved projektet start så dogmereglerne således ud:

- 1) Brugerinvolvering før (og efter) arrangement.
- 2) Brugerinvolvering under arrangement: Formen deles op i sekvenser, og moderator skal inddrage salen.
- 3) Debatskabende emner.
- 4) Flere blik på ét emne.

Der er i projektperioden arbejdet dynamisk med dogmereglerne og den inddragende model. Det vil sige, at der har været mulighed for undervejs, efterhånden som projektets aktiviteter blev afviklet, at justere på eksisterende dogmeregler og efter behov tilføje nye dogmeregler.

For at sikre at den brugerinvolverende model for litterære arrangementer rodfastes i biblioteksverdenen, er der i projektperioden afviklet to workshops i facilitering. Formålet har været at kompetenceudvikle bibliotekspersonalet til at håndtere debatstyrede og brugerinvolverende arrangementer.

På baggrund af de erfaringer, der er gjort i projektperioden, har projektbibliotekerne justeret dogmereglerne for brugerinvolverende arrangementer. De ser ved projektets afslutning således ud:

- Brugerinvolvering før, under (og efter) arrangement.
- Brugerinvolvering under arrangement: formen deles op i sekvenser, og moderator skal inddrage salen.
- Debat- eller dialogskabende emner.
- Flere blik på ét emne.
- Bibliotekets materialer skal inddrages.

Workshops: Tag scenen uden at tage opmærksomheden – bibliotekaren som facilitator

Der er i projektperioden afholdt to identiske workshop i hhv. Odense og Vejle. Målet med workshoppen var at klæde deltagerne på til at facilitere møder, debatter og andre arrangementer, hvor intentionen er at bringer forskellige synspunkter i spil.

På workshoppen blev deltagerne præsenteret for facilitatorrollen og blev undervist i brugbare faciliteringsværktøjer. Workshoppen tog udgangspunkt i deltagernes aktuelle erfaringer og hverdagspraksis.

Antal deltagere på de to workshops: 5 i september 2018 (Odense) og 14 i januar 2019 (Vejle).

Alle deltagere arbejder med biblioteksarrangementer i hverdagen.

I evalueringen af workshoppen fremhævede deltagerne følgende læringspunkter:

- En god debat (et godt værtsskab) starter, før arrangementet er planlagt.
- Tydelighed i arrangementer er vigtige.
- God planlægning er endnu vigtigere.
- Det er ikke farligt at tage en tydelig rolle i arrangementsammenhænge.
- Det handler om at få folk til at lykkes sammen.

Deltagerne så det som en fordel, at underviseren havde stor praksiserfaring, og at der var mulighed for, at alle kunne komme til orde og havde tid til at reflektere over egne arrangementer. Deltagerne gav i evalueringen udtryk for, at de har fået en konkret og tydelig bevidsthed om, hvor vigtig moderatorrollen er for at skabe debat/dialog i mødet med brugerne. Endelig oplevede deltagerne, at workshoppens indhold var relevant både i forhold til arrangementsplanlægningen, i arbejdet med værtsskabet ved arrangementer og i formidlingsindsatsen før, under og efter arrangementet. Alt i alt var der meget stor tilfredshed med workshoppen.

Erfaringer og værdifuld læring fra de afholdte arrangementer

Formålet med projektet Litteraturvinkler er at undersøge bibliotekernes evne til at skabe dialog og engagere brugerne i litterære debatter. På alle tre biblioteker er der afholdt en signaturdebat under temaet *Hvad er god litteratur?* Journalist og tv-vært Adrian Hughes var moderator på de tre debatter. Panelerne var sammensat af lokale eksperter i litteratur (forlagsfolk, forskere, forfattere eller lign.). Derudover har de enkelte biblioteker selv udviklet de øvrige arrangementer med udgangspunkt i lokale tematikker eller aktuel litteratur.

Opsamlingen på erfaringer og konklusioner er baseret på et gruppeinterview med deltagerne fra de tre projektbiblioteker. Interviewet er gennemført den 23. april 2019.

At det er muligt med små greb at skabe mere dialog og brugerinddragelse i litterære debatter er den gennemgående erfaring fra projektet. Alle biblioteker oplever, at når publikum bliver inviteret til i højere grad at deltage, er det faktisk muligt at få flere stemmer i spil og skabe nye typer af arrangementer med en høj grad af brugerinddragelse.

1. Dialog vs. debat

Projektet har undersøgt, hvad der sker, når fokus flyttes fra traditionelle debatter, hvor deltagerne står i hvert sit ringhjørne, til samtaler, hvor deltagerne lytter til hinanden og i fællesskab er nysgerrige på et emne.

Det har vist sig vigtigt, at det kræver en række bevidste valg at skabe dialog fremfor debat. Her har ikke overraskende valg af gæster/paneldeltagere en betydning. Samtidig er det meget vigtigt, at facilitatoren allerede i den indledende dialog med gæsterne er tydelig ift. hvilken type arrangementet biblioteket gerne vil have – og hvad gæsten kan bidrage med. Nogle forfattere/gæster foretrækker et traditionelt arrangement, hvor de primært selv har ordet. Andre vil gerne lege med og i dialog med publikum. Det siger sig selv, at det er afgørende, at det er en forudsætning, at gæsterne køber ind på ideen om brugerinddragelse, hvis det er det, der er intentionen med arrangementet.

Til gengæld har projektet vist, at det kan være vanskeligt at rekruttere biblioteksbrugere til paneldebatter. Ikke mange har mod på at sidde foran et publikum og tale foran en gruppe af mennesker – og måske slet ikke, hvis der er kendte gæster i panelet.

Erfaringen fra projektet er at briefing af gæsterne inden arrangementet, giver facilitatoren et større overblik og er med til at skabe ro blandt dem, der skal på scenen.

2. Brugerinddragelse som koncept

Erfaringerne fra projektet viser, at brugerinddragelse er lettest at håndtere og mest effektivt, hvis det sker i en rimelig fast form. Bibliotekerne har i projektet arbejdet med at inddеле arrangementerne i mindre sekvenser, så publikum løbende er blevet aktiveret.

Publikum er blevet inddraget på forskellig vis fx ved at tale sammen to og to om et konkret spørgsmål, ved afstemninger i kaffepausen eller ved at få deltagerne til at skrive deres spørgsmål ned. Små handlinger, som giver mulighed for at få flere stemmer i spil. Samtidig oplever projektdeltagerne, at flere tager ordet og deltager i diskussionen, hvis de har haft mulighed for at tale sammen enten inden arrangementet (fx i deres læsekreds) eller undervejs til arrangementet. Generelt har projektdeltagerne oplevet, at de med nogle relativt små greb er lykkedes med at skabe mere brugerinvolvering. Ligeledes oplever projektdeltagerne, at en højere grad af brugerinddragelse er med til at løfte arrangementerne, fordi nye perspektiver/vinkler bringes i spil.

Rammesætningen har vist sig at være vigtig. Når facilitatoren er tydelig med, hvad der skal foregå – og hvornår og hvordan deltagerne kan forvente at blive inddraget, skaber det typisk en mere levende dialog. Men projektet viser også, at også publikum skal vænnes til i højere grad at være deltagere end passive modtagere til bibliotekets arrangementer. Det kan være krævende for den enkelte facilitator at skubbe arrangementet i retning af mere dialog, men når det lykkes at skabe en levende samtale mellem deltagere og gæster skaber det en tydelig begejstring blandt alle involverede.

3. Bibliotekaren som facilitator

For at kunne lykkes med brugerinddragelse viser erfaringerne fra projektet, at bibliotekaren må træde i karakter som facilitator. Facilitatorens rolle er dels at skabe en tydelig rammesætning for arrangementet og dels at give rum til at sætte publikum i spil ved at lade dem komme til orde.

Flere af arrangementerne i projektet har beskæftiget sig med emner, der potentielt går tæt på både oplægsholdere og publikum. Her har det været facilitatorens opgave at skabe balance mellem det almengyldige og det personlige. Når det er lykket, har brugerinddragelsen bidraget med nye vinkler på

emnet og været med til at skabe en mere dynamisk samtale mellem oplægsholdere og publikum. Samtidig oplever alle biblioteker, hvis brugerinddragelse er målet, at det er en fordel, at bibliotekerne selv faciliterer debatten. Bibliotekaren kender ofte de mennesker, der sidder i salen. Derfor er det lettere for den stedkendte facilitator at skabe balance i dialogen og at bringe deltageres relevante kompetencer og viden i spil.

Erfaringen viser, at deltagerne kommer til arrangementer, fordi de interesserer sig for emnet, ikke fordi de i udgangspunktet gerne vil inddrages. Derfor er det facilitatorens rolle at skabe tryghed i rummet ved som tidligere nævnt at være tydelig med rammesætningen, men også ved ikke at gøre for meget ud af deltageres rolle. Det skal naturligvis stadig være muligt blot at være med som publikum uden at engagere sig. Hvis facilitatoren lykkes med at skabe en tryk ramme, vil de fleste deltagere gerne lege med, når først arrangementet er i gang.

Endelig er det projektdeltageres opfattelse, at arbejdet med brugerinddragelse bidrager til at skabe en mere personlig kontakt mellem bibliotekets brugere og ansatte. Når bibliotekaren sætter sig selv i spil som facilitator og lykkes med at inddrage brugerne som medspiller i en debat

4. Træk arrangementet ud

Projektet har undersøgt, om brugerinddragelsen kan styrkes ved at arbejde mere målrettet med optakten til og opsamling på de arrangementer, der er gennemført som en del af projektet. Forud for arrangementerne har bibliotekerne arbejdet med fx tematiserede udstillinger i biblioteksrummet og opslag på bibliotekernes Facebooksider, hvor brugerne har været inviteret til at give deres besyv med. Bibliotekerne har også inviteret bibliotekets læsekredse til at involvere sig mere aktivt ved at læse litteratur knyttet til specifikke arrangementer og formulere spørgsmål til forfatteren forud for arrangementet.

Bibliotekerne oplever, at særligt samarbejdet med læsekredsene giver en anden dynamik til arrangementerne, fordi deltagerne i læsekredsene engagerer sig mere aktivt i dialogen og flere stiller relevante spørgsmål. Ligeledes har facilitatoren mulighed for at inddrage læsekredsens spørgsmål undervejs i arrangementet, og dermed får flere deltagere en stemme, også selvom de ikke ønsker at tage ordet til selve arrangementet.

Opfølgningen på arrangementet har vist sig at være den vanskeligste at gennemføre – og at det i den afsluttende fase er sværere at indtænke brugerinddragende aspekter. Projektdeltagerne er dog enige om, at udover udstillinger i biblioteksrummet kan opfølgning med fordel bestå af fx billeder og korte film fra

arrangementet. I praksis har det vist sig vanskeligt at finde tid til opfølgning, fordi der er nye opgaver, der venter så snart arrangementet er overstået. Det er projektgruppens erfaring, at opfølgningen skal indtænkes tidligt i planlægningsfasen – og at det kan være en fordel for at inddrage kollegaer i opfølgningen for at sikre de nødvendige ressourcer til denne del.

Anbefalinger

De væsentligste erfaringer fra projektet kan samles i fem anbefalinger:

1. Arrangementer, hvor dialog og samtale er omdrejningspunktet, kræver planlægning. For at fremme brugerinddragelse og samtale skal deltagerne løbende inddrages. Det forudsætter, at facilitatoren inden arrangementet har lagt en plan for, hvordan og hvornår deltagerne skal inddrages – og deltageres input bringes i spil undervejs i arrangementet.
2. Gæster (forfattere, eksperter, oplægsholdere mv.) skal være indstillet på dialogen og samtalen. Det har naturligvis betydning for, hvilke oplægsholderne man entrerer med, ligesom det fordrer, at oplægsholderen tages i ed – og bliver briefet – inden arrangementet.
3. Arrangementer tager form af dem, der får ordet. Derfor er det vigtigt, at facilitatoren forstår at styre debatten og afslutte diskussionerne, der kører i ring, eller bevæger sig ud af en tangent.
4. En ekstern (kendt) ordstyrer er ikke en garanti for brugerinddragelse og en spændende samtale. Med en brugerinddragende model vil bibliotekarer sagtens kunne løfte opgaven. Samtidig vil en stedkendt facilitator have en helt anden fornemmelse af deltagerne i salen og kan derfor bringe flere stemmer og vinkler blandt deltagerne i spil.
5. Optakt og afrunding giver flere mulighed for at deltage. Arrangementer kan få en længere levetid ved at inddrage biblioteksbrugerne forud for arrangementet og gennem opfølgning efterfølgende. Det kræver i udgangspunkt mere planlægning og måske skal andre kollegaer involveres, men kan også give anledning til at samtænke flere aktiviteter på biblioteket (fx udstillinger og aktiviteter på sociale medier).

//Suzette Frovin, juni 2019